

Från redaktionen

Vad är reproduktivt arbete?

I det här numret har vi tagit upp en diskussion av det arbete som kvinnor utfört och utför inom och utom familjen och som kan kallas reproduktivt eller återskapande arbete. Med det menar vi arbetet med att återhämta krafter, förnya sin egen och familjens arbetsförmåga fysiskt och psykiskt från den ena dagen till den andra.

Hit hör tex matlagning, disk, städning, tvätt och lagning av kläder, kroppsvård, tröst, avkoppling, gemenskap och allt annat som krävs för att människan skall fungera frisk och effektiv utanför hemmet igen.

Hit hör också den generationsmässiga reproduktionen av arbetskraften, dvs barnens födsel, vård och uppfostran, som behövs för

att den utslitna människan småningom skall kunna ersättas med en ny.

Hela denna sektor av arbete har traditionellt burits upp av kvinnor. Det är ett arbete som inte är begränsat i tid och rum, ett arbete som kräver en helhjärtad insats, fysisk och psykisk styrka, psykologisk insikt och inlevelseförmåga, takt och oändligt tålamod.

I våra dagar har delar av det här arbetet övertagits av stat, landsting och kommun och ingår i den sk offentliga sektorn. Det sker alltså nu utanför hemmet. Sjukhus, daghem, fritidshem, förskolor, städbolag, storkök osv är nu arbetsplatserna. Men det är fortfarande kvinnor som utför arbetet.

Och det är deras egen uppfostran (socialisation) och deras erfarenhet hemifrån av denna sorts vårdande arbete som – förutom

deras specifika utbildning – ger deras insats ett värde och en kvalitet långt över vad som arbetsbeskrivningen föreskriver... Man lämnar t ex inte en vårdbehövande människa när klockan slår 17 och går hem, som man kan göra med en maskin.

Men samtidigt kräver just omvandlingen av detta arbete till ett lönearbete som alla andra, att det begränsas i tid och rum, att gemenskapen och omsorgen har en gräns. Lönearbetets rationalitet tenderar att genomsyra även arbetet med omsorg om andra och införa samma opersonliga relationer som i övrig 'produktion'.

Om detta småningom helt slår igenom, skulle just den sociala förmåga som nu utnyttjas till bristningsgränsen i hela vårdsektorn och som Ulrike Prokop (i sin bok *Kvindelig livssammenhang*, GMT 1978) kallat 'de kvinnliga produktivkrafterna', råka i fara och hota att försvinna. Denna utveckling av kvinnors omsorgsarbete på männens och kapitalets villkor är något som sociologen Rita Liljeström varnat för:

Samtidigt med yrkesarbetet är den enskilda kvinnan/vårdarbetaren vanligtvis ansvarig för och engagerad i samma sorts vårdande verksamhet i sin egen familj och slits på så sätt mellan krav från olika håll.

Vad säger forskningen?

Det är en mycket omfattande och ännu rätt outforskad problematik vi försöker ge oss i kast med här. Det är traditionellt ett försummat forskningsområde i vårt mansdominerade samhälle. Men i synnerhet på senare år har man i allt fler forskningsprojekt börjat intressera sig för vad som händer med kvinnoarbetet i den offentliga sektorn – och inte minst samspelet mellan den reproduktiva sektorn av vårt liv och de övriga.

Redan tidigare har de sk könsrollsforskarna emellertid forskat om familjens betydelse i olika avseenden, särskilt med utgångspunkt i socialisationens (uppfostrans) betydelse. På senare tid har kvinnoforskare med rötter i kvinnorörelsen också sett familjen som en strategisk enhet där samhällets organisation i produktion och reproduktion

möts, och därmed ett centralt område för varje teori om kvinnornas situation.

I det här numret försöker vi skissera en grund till en fortsatt diskussion genom att ta upp både den privata delen (inom familjen) och den offentliga delen av problematiken. Vi kan bara redovisa en liten del av den pågående forskningen, men räknar med att återkomma till ämnet fler gånger.

I den första artikeln tar Kari Waerness upp diskussionen om den offentliga sektorns kvinnliga reproduktionsarbete. Hon diskuterar skillnaderna mellan tre centrala begrepp: ömsesidig omsorg, institutionaliserat sk omsorgsarbete och personliga tjänster åt någon. Såsom den första försöker hon här definiera begreppen för att visa på de olika relationer mellan vårdare och vårdad som de står för.

Margareta Carlberg, Gunilla Guvå och Lena Teurnell har under en längre tid arbetat som konsulter inom förskolorna i Stockholm. I sin rapport redogör de för sina slutsatser om personalens villkor och problem. De jämför sjuksköterskors och förskollärares arbetssituation och diskuterar de särskilda problem det innebär att arbeta med människor, den stress och ångest som t ex det motsättningsfyllda ansvarsförhållandet ger och de försvarsmekanismer vårdarbetarna utvecklar för att klara sitt arbete.

Vi har sedan intervjuat två aktiva förskollärare för att höra deras syn på sitt arbete och på rapportens slutsatser.

I tidigare nummer har flera artiklar kritiskt granskat den marxistiska teorins möjligheter att på sin nuvarande nivå förklara kvinnoförtrycket. I detta nummer diskuterar Peder Laerke Nielsen en väg som detta kan ske på. I sin artikel gör han en teoretisk analys av lönearbetarfamiljens situation i dag, en analys som väckt intresse bland kvinnoforskare i Danmark. Varför existerar familjen ännu trots de påfrestningar som den utsätts för genom lönearbetets organisering i det kapitalistiska samhället? Varför skaffar sig lönearbetare överhuvudtaget barn, när det är så svårt att kombinera deras skötsel med lönearbetet? Hur hänger produktion och reproduktion ihop? Peder Laerke Nielsen argumenterar för att arbetskraftens

varuform är en central infallsvinkel när man vill analysera sambandet mellan kapitalism och familj. Man behöver inte gå tillbaka till tidigare produktionsätt för att förklara familjens organisering i dag.

I Barbro Werkmästers artikel får vi en analys av familjens framställning i bildens form över tiden. Hon visar hur familjebilden används som ideologiskt vapen mellan olika klasser och skikt i den historiska kampen om makten och hegemonin i samhället. Hon diskuterar med utgångspunkt från Habermas' teori hur familjens funktioner övergår alltmer från det privata till det offentliga.

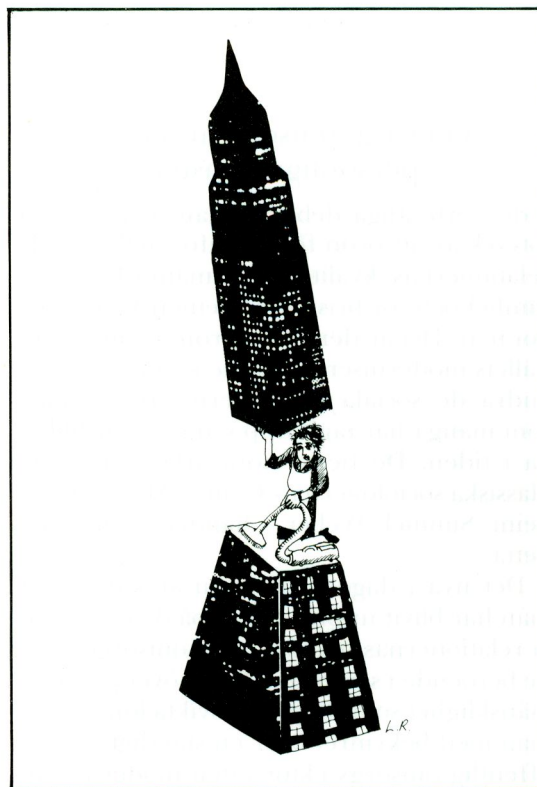
Och hur går det för KVT?

KVT nr 1 har tagits upp i undervisningen bla vid sociologiska och psykologiska institutioner i Sverige och Norge, och har alltså börjat fylla det behov av komplement och korrektiv till den manscentrerade litteraturen som ju känts så starkt.

Vi har fått en del kommentarer till att vi översätter alla artiklar till svenska. Vi vill ju vara en nordisk tidskrift. Att översätta eller inte – det är ett problem som vi med jämna mellanrum diskuterar. Vad som hittills bestämts är att vi under det första året (alltså t o m nr 4) skall publicera tidskriften helt på svenska. Det får då ses mot bakgrund av att KVT finansieras av svenska forskningsråd och myndigheter och att utgivningen vilar på Forum-organisationerna vid de svenska universiteten.

Fö kan rapporteras att den alternativa kvinnokonferensen i Köpenhamn i juli hade en särskild seminarieserie om kvinnoforskning, kvinnotidskrifter och organisering vid universiteten. Vår redaktion var inbjuden för att jämföra erfarenheter med systrar från hela världen. Dessa nya internationella kontakter hoppas vi skall komma läsekretsen till godo i framtiden. Som ett särskilt problem diskuterades den språkbarriär som hindrar att skandinavisk kvinnoforskning blir känd utomlands. De engelska summaries vi har i KVT uppskattades därför mycket och kommer av allt att döma att följas noggrant i fortsättningen, inte bara i Europa och USA utan också i Latinamerika.

Slutligen får vi åter tacka för brev som kommer med uppmuntran och konstruktiv kritik. Vår äldste prenumerant – en 90-årig manlig supporter – uppmanar oss till större militans: 'Kräv att Riksdagen och varenda beslutande församling i vårt land skall presenteras av precis lika många kvinnor som män.' Se där ett utmärkt förslag om 50-procentig kvotering som härmed vidarebefordras till partierna och konstitutionsutskottet!

Teckning Lesley Ruda. Vykort utg Sheba Feminist Publishers, London 1979.

I tryckningsögonblicket når oss budet om Gunnar Qvists bortgång. Svensk kvinno- och jämställdhetsforskning har drabbats av en oersättlig förlust. Många av oss har mist en personlig vän och en kunnig och inspirerande handledare.

Vi återkommer till Gunnar Qvists arbeten i ett kommande nummer.